पारु पु॰पिबति जलं रश्मिभिः पा–क । १आदित्ये २वज्रौ च

पारुच्छेपि पु॰ आवापभेदे आश्व॰श्रौ॰ ७।१२।१।

पारुषा स्त्री पशुभेदे यजु॰ २४।२४ स्त्रियां ङीष् ।

पारुष्य न॰ परुषस्य भावः परुषि भवो वा ष्यञ् । १निष्ठुरत्वे २दुर्वाक्ये च मेदि॰ । ३इन्द्रवने विश्वः ४अगुरुचन्दने शब्दच॰ ५बृहस्पतौ पु॰ मेदि॰ । ६विरुद्धाचरणे दण्डपारुष्यशब्दे ३५३४ पृ॰ द्रष्टव्यम् ।

पारेगङ्ग अव्य॰ गङ्गायाः पारम् अव्ययी॰ एदन्तत्वं निपा॰। गङ्गायाः पारे पारेसमुद्रादयोऽपि तत्तत्पारे ।

पार्घट न॰ पादे घटते घट–अच् पृषो॰ । पांशौ हारा॰ ।

पार्थ पु॰ पृथायाः कुन्त्या अपत्यम् शिवा॰ अण् । १कुन्तीपुत्रे युधिष्ठिरादौ २अर्जुननामदत्ते शब्दच॰ । पृथेः पृथिव्या ईश्वरः अण् । ३पृथिवीपाले

पार्थक्य न॰ पृथक् इत्यस्य भावः ष्यञ् भत्वे अव्ययस्य टिलोपस्यानित्यत्वात् न टिलोपः । पृथक्त्वे

पार्थव न॰ पृथोर्भावः पृथ्वा॰ इगन्तिजोऽभावपक्षे अण् । १पृथुत्वे । पृथोरयम् अण् । २पृथुसम्बन्धिनि स्त्रियां ङीप् । अस्य कार्त्तकौजपा॰ इत्ये न अन्तोदात्तता ।

पार्थसारथि पु॰ ६त॰ । १श्रीकृष्णे २भीमांसाग्रन्थकारके मिश्रोपाधिके विद्वद्भेदे च ।

पार्थिव पु॰ पृथिव्या ईश्वरः अण् । १राजनि पृथिव्याविकारः इदं वा उत्सा॰अञ् । २भूमिभवे त्रि॰ ३सीतायां स्त्री ङीप् । ४तगरपुष्पे न॰ राजनि॰ । पृथिव्याः निमित्तं संयोग उत्पातो वा अण् । ५पृथिवीनिमित्ते ६तत्संयोगे ७तदुत्पाते च प्रशरीरे पु॰ त्रिका॰ । [९२।१५ भा॰।

पार्थ्य पु॰पृथेरपत्यं बा॰ यक् । पृथिवंशप्रे नृपभेदे भा॰१॰।

पार्थ्य पु॰ पारे भवः यञ् । रुद्रभेदे यजु॰ १६।४२।

पार्य्याग्निक त्रि॰ पर्य्याग्निरेव स्वार्थे क सा अस्यास्य प्रज्ञा॰ अण् । १सम्मूर्छे २स्नगभेदे पुंस्त्री॰ शब्द॰ स्त्रियां ङीष् पर्य्याग्निमाह ठक् । ३पर्य्याग्निजातेति वादिनि ।

पार्वण त्रि॰पर्वणि क्रियते शैत्रिकोऽण् पर्वणि भवे तु कालाट्ठञेव स्यात् तेन पार्विक इत्येव अतएव "न शारदः पार्विक श्रौरीश्वरः" इति नैषधे पठित्वा मल्लिनाथेन तथोक्तम् । १पर्वविहिते २अमावास्यानिमित्तके श्राद्धे न॰ यथोक्तं श्रा॰त॰ "अमावास्याकर्त्तव्यपर्वकर्त्तव्ययोः पार्वणत्वमाह भविष्यपुराणम् "अमावास्यां यत् क्रियते तत्पार्वणमुदाहृतम् । क्रियते वा पर्वणि यत् तत्पार्वणमिति स्मृतिः" । अत्र यदित्यादेरुभयत्राभिधानेन विकल्पार्थवाचकेन च पार्वणस्य लक्षणं द्वितीयपक्षे पर्वणि यत् क्रियते इत्यनेनामावास्यायाः पर्वत्वात्तच्छ्राद्धस्य वैदिकप्रयोगाधीनयौगिकत्वेन पार्वणत्वप्राप्तौ अमावास्यायां यत् पृथगुपादानं तदमावास्याश्राद्धस्य रूढित्वार्थं तेन पार्वणेन विधानेन इत्यादौ यौगिकनानावयवशक्त्यपेक्षया एकस्या एव समुदायशक्तेर्लघुत्वात् अमावास्यापार्वणधर्मातिदेशो लभ्यते न तु पूर्णादिद्रव्याष्टकादिपार्वणधर्मातिदेशः । अतः अमावास्यामष्टम्यादि पर्वणि च तन्निमित्तकश्राद्धे पार्वणश्राद्धम् अन्यत्र पार्वणविधिना श्राद्धमित्यभिलाषे विशेषः"। कालमाधवीये च शातातप आह "दर्शश्राद्धन्तु यत् प्रोक्तं पार्वणं तत् प्रकीर्त्तितम् । अपराह्णे पितॄणां तु तत् प्रदानं विशेषतः" इति । यद्यपि तादृशं पार्वणं प्रतिपदि न प्राप्नोति तथापि तद्विकृतिरूपतया त्रिपुरुषोद्देशेन कर्त्तव्यादिकाम्यश्राद्धादेः पार्वणत्वं व्यवहर्त्तुं शक्यम् । अतएव काण्वकाण्वं पूर्वमुदाहृतम् "त्रीनुद्दिश्य तु यत्तद्धि पार्वणं मुनयो विदुः" इति । तस्य कालभेदाश्च नि॰सि॰ निर्णीताः यथा हेमाद्रौ पराशरः "श्राद्धं हेमाद्रावचन्द्रेभच्छायायामहःसंक्रमे । नवोदके नवान्ने च नवच्छन्ने तथा गृहे । नवैश्वयेषु चेद्धन्ने पितरो हि नवास्त्रपि" । "पितरः स्मृदवन्त्यन्नमष्टकासु नवासु च" इति शातातपपाठः नवोदके नवकूपवाप्यादाविति केचित् । वर्षोपक्रमे आर्द्रा-प्रवेशे इति गौडाः "दधिके शुक्लपक्षे तु नवान्नं भक्षते बुधैः" अतः कृष्णपक्षे नेति गौडाः मैथिलास्तु "अन्नताप्ययं चैव धान्यजातं नरोत्तम !" इति वाराहोक्तेः प्रतिधान्यं श्राद्धमाहुः तत्र जातपदस्य श्राद्धयोग्यसमूहपरत्वात् । हेमाद्रौ आतुकर्त्यः "ग्रहोपरागे च सुते च जाते पित्रे गयायामयनद्वये च । नित्यं च शङ्खे च तथैव पद्मे दत्तं भवेच्छिक्षसहस्रतुल्यम् । शङ्खं प्राहुरमावास्यां चीणचन्द्रां द्विजोत्तमाः । अष्टकासु भवेत्पद्मं तत्र दत्तं तथाऽक्षयम् । तत्रैव शङ्खः "यदाविष्टिर्व्यतीपातो भानुवारस्तथैव च । पद्मकं ज्ञेयं तत्प्रोक्तमयनाश्च चतुर्गुणम्" । याज्ञवल्क्यः "अमावास्याष्टकाद्वित्रः कृष्णपक्षोऽयनद्वयम् । द्रव्यं ब्राह्मणसम्पत्तिर्विषुवत्सूर्यसंक्रमः । व्यतीपातो गजच्छाया ग्रहणं चन्द्रसूर्ययोः । श्राद्धं प्रति रुचिश्चैव श्राद्धकालाः प्रकीर्त्तिताः" कृष्णपक्षे सर्वोऽपि "शाकेनापरपक्षं नातिक्रमेद्ध मासि मासि वाऽश्नमिति श्रुतेः "जर्द्धं वा चतुर्थ्या वदहः इत्यस्यते